

SRĐAN TEPARIĆ, *STIL, ISTORIJA, EMOCIJA*

Beograd: Univerzitet umetnosti, Fakultet muzičke umetnosti, Čigoja, 2024.

ISBN 978-86-531-1011-6; ISBN 978-86-81340-72-1

Nataša Crnjanski

Univerzitet u Novom Sadu
Akademija umetnosti
natasa.crnjanski@uns.ac.rs

Primljeno / Received 31. 10. 2024.
Prihvaćeno / Accepted 15. 11. 2024.

Monografija *Stil, istorija, emocija* dr Srđana Teparića predstavlja sintezu sadržaja u vezi sa predmetom Analiza muzičkih stilova koji autor predaje na Fakultetu muzičke umetnosti u Beogradu. Međutim, čitalac će u ovoj publikaciji otkriti da je ona mnogo više od udžbenika, jer njena koncepcija, u kojoj se ukrštaju dijahronijska i sinhronijska perspektiva i ističu određeni periodi u kojima je bavljenje fenomenom stila bilo naglašenije, otkriva autora koji na zanimljiv i pitak način govori o jednom od najsloženijih pitanja savremene nauke o muzici.

Monografija se sastoji od pet poglavlja sa pripadajućim potpoglavljima: I *O stilu kroz vreme* (Stil i retorika u doba antike, O pojmu stila u epohi muzičkog baroka, Kontekst, Stil i individualnost – XVIII i XIX vek, Tri faze u proučavanju stila u XX i XXI veku, Stil kao dodatak u muzici u muzičkoj analizi, Stil i značenje – analitičke prakse s kraja XX i početkom XXI veka, Topičke teorije), II *O metodologiji stilske analize* (Stilska crta, stilski kompleks, stilska formacija; Epoha, period, pokret, pravac; Metodologija stilske analize), III *O stilu i žanru* (Promenljivost žanra; Definisavanje žanra; Od čega zavisi određenje žanra; Žanr u odnosu na komunikacijski cilj; Hibridni žanrovi), IV *O univerzalno klasičnim i univerzalno romantičnim kategorijama stila* (Klasicizam i klasično; Romantizam i romantično), V *Odnos modernosti i prošlosti u prve dve decenije XXI veka u odabranim primerima srpske umetničke muzike – Nova osećajnost* (Paradigma – Božidar Obradinović, *San, svetlost, kretanje*; „Struktura osećanja“ prve dve decenije XXI veka – decentralizacija; Svetlana Savić, *Soneti*; Tatjana Milošević, *Dok mislim na tebe*; Milorad Marinković, *Mala opera*; Milorad Marinković, *Božićni kondak*; Đuro Živković, *Unceasing Prayers*; Nova osećajnost). Monografija ima 174 strane, 47 napomena i adekvatno odabranu literaturu iz užeg i šireg naučnog područja.

U prvom poglavlju fenomen stila se razmatra u neraskidivoj vezi sa drevnom ljudskom disciplinom – retorikom, te su podvučeni periodi stare Grčke, antičkog Rima, srednjeg veka, sve do početka XVII veka u kome se dolazi do konačnog pojavljivanja humanističkog impulsa u muzici. Autor ukazuje i na nešto drugačiju koncepciju stila koju donosi XIX vek, još uvek se vezujući za individualnost kroz

koncept genija, ili za žanr. Pored kritike koncepcije dualističkih teorija kao obeležja novijeg vremena, autor ukazuje i da je stil pitanje interpretacije koja dolazi posle percepcije, što je koncept koji takođe odlikuje novije teorije i analitičke prakse s kraja XX i prve dve decenije XXI veka. U studiju o stilu uključene su i neke od najvažnijih teorija i analitičkih metoda iz oblasti semiotike i naratologije, pri čemu se pitanje značenja u muzici pojavljuje kao ključno u savremenom analitičkom diskursu. Tako se govori da je značenje u muzici neodvojivo od strukture upravo zato jer je u najširem smislu simboličko i za razliku od svakodnevnog govora referira na nebrojeno mnogo načina, u okviru koga postoji mogućnost stvaranja denotativnog značenja. Široka je lepeza autora koji se spominju u vezi sa semiotičkim modelom analize. Od Karbušickog koji tvrdi da „sve može postati znak“, preko Rivea (Nicolas Ruwet) koji muziku posmatra na isti način kao i književni tekst, zatim Natjea (Jean-Jacques Nattiez) koji ukazuje na važnost objektivnog pristupa kroz „imanentnu teoriju“, pa sve do novijih teorija egzistencijalne semiotike Tarastija (Eero Tarasti) zasnovane na Gremasovim (Algirdas Julien Greimas) modalitetima i Hajdegerovoj (Martin Heidegger) ideji *Dazajna* (nem. *Dasein*), te Hatenove (Robert S. Hatten) teorije o muzičkom gestu u kome se naglašava koncept markiranosti, autor prikazuje široku i utemeljenu erudiciju u ukrštanju stilistike i semiotike. Pored toga, obrađene su i teorije o topikama koje čine nezaobilazan segment analitičkog diskursa od osamdesetih godina XX veka do danas, a koje su u neraskidivoj vezi sa istorijskim i kulturnim kontekstima muzičkih dela u kojima su locirane.

S obzirom na temu monografije, svoje naučno uporište dr Srđan Teparić pronalazi u teoriji književnosti, u stilskoj analizi književnog dela, a potom iste ideje transponuje u muziku, definiše i pozicionira u novi diskurs neistorijske kategorije stila – „stilemu“ ili „stilsku crtu“, „stilski kompleks“ i „stilsku formaciju“. U kratkom drugom poglavlju monografije elaborira se stilska crta kao najuža stilska kategorija, a prema ideji Mišela Rifatera (Michel Riffaterre) ona određuje stilski kompleks kao „višu stilsku jedinicu“. Stilska formacija se odnosi na kategoriju stila koja u najvećoj meri odražava dominantne tokove jedne epohe. Pojmovi epohe, perioda, pokreta i pravca određuju se kao važni elementi za grupisanje stilski srodnih autora. Kao utemeljitelja istraživanja muzičke stilistike autor određuje austrijskog muzikologa Gvida Adlera (Guido Adler) koji je muzikologiju definisao kao nauku koja bi na najsveobuhvatniji mogući način trebalo da u sebe uključi bavljenje muzikom. Ključnu ulogu u jednoj takvoj sveobuhvatnoj nauci imao bi koncept stila, a samim tim i najrazličitiji sociološki, kulturalni i razni drugi konteksti. Standardnu, bazičnu metodologiju muzičke stilske analize utemeljuje Jan Laru (Jan LaRue).

I u naredna dva kratka poglavlja, autor se metodom dedukcije još više usmerava ka svom problemu izučavanja, dovodeći u vezu najpre stil i žanr, oslanjajući se na teoriju slovenačkog lingviste Marka Juvana, a potom i na univerzalne kategorije stila: klasicizam i klasično, romantizam i romantično.

Poslednje i najduže poglavlje, koje obuhvata polovinu ove studije, postavlja tezu o novoj osećajnosti u srpskoj muzici, prve dve decenije XXI veka, i preispituje je kroz odabrana dela srpskih savremenih kompozitora i kompozitorki: Božidara Obradinovića (*San, svetlost, kretanje*), Svetlane Savić (*Soneti*), Tatjane Milošević (*Dok mislim na tebe*), Milorada Marinkovića (*Mala opera* i *Božićni kondak*) i Đura Živkovića (*Unceasing Prayers*), pri čemu su njihove različite poetike postavljene u istu kategoriju u odnosu na arhetip pastorale koji se u ovim delima iskazuje na različite načine. Pod osećajnošću u srpskoj muzici prve dve decenije XXI veka autor podrazumeva tri činjenice koje se tiču sadržaja: kretanje od lirike ka transcendentnom koje se odvija u modusu pastorale, pojavu „čiste“ emocije koju identifikuje kao novu i ukazuje na promenljivost arhetipa, i treća činjenica koja podrazumeva da „osećajno“ muzičko delo sadrži i najmanji gest koji možemo nazvati tom „čistom“ emocijom, a koji bi mogao da stoji izvan kontekstualnih kolaža sastavljenih od različitih referenci na kakve smo navikli u postmodernizmu. Kroz odabrane kompozicije sa početka XXI veka, a pozivajući se na „strukturu osećanja“ kao novi termin, ispituje se njihovo zajedničko označeno – pastoralu i ukazuje na svu različitost označitelja kroz pojavne zvučne forme. Na samom kraju, autor nastoji da redefiniše odnos moderno – postmoderno, stavljajući ga u kontekst relacije prema prošlosti, dok u isto vreme ukazuje na neophodnost da se izraz postmodernizam zameni transmodernizmom u kontekstu novog doba.

Monografija *Stil, istorija, emocija* dr Srđana Teparića ima izuzetnu naučnu i obrazovnu vrednost, a zbog njenih značajnih istraživačkih rezultata i transdisciplinarnarne prirode biće korisna kako naučnoj zajednici, istraživačima iz polja istorije umetnosti i književnosti, muzike i filozofije, tako i umetnicima i izvođačima koji stilski konceptualizuju dela koja izvode, performiraju ili stvaraju. Posebna vrednost ove publikacije leži u njenoj primenljivosti u nastavi, budući da na srpskom jeziku gotovo da i ne postoji pedagoška literatura koja se bavi fenomenom stila (u muzici) na ovako minuciozan, a istovremeno koncizan način, obuhvatajući najvažnije semiotičke i naratološke analitičke prakse XX i XXI veka.